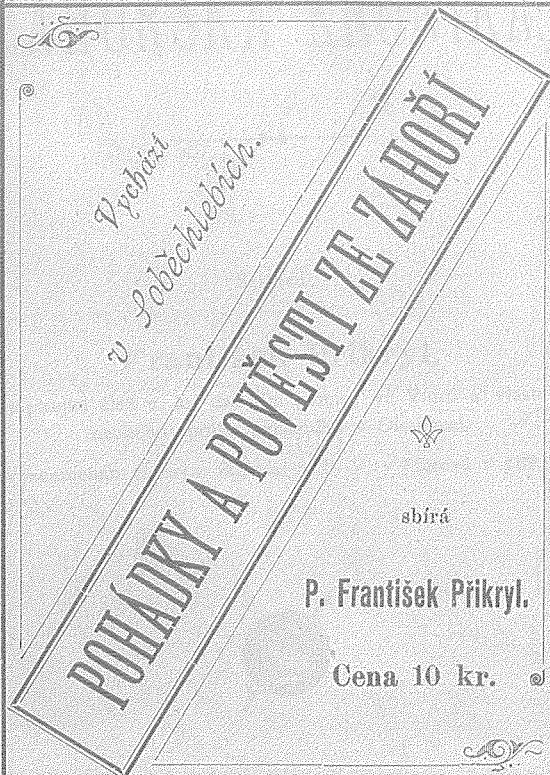

ZÁHORSKÁ KRONIKA čís. 12.

P. FRANTIŠEK PŘIKRYL,
kooperátor v Soběchlebích u Lipníka (Morava).

Čarodeník vída, že mu Miloš utekl, sletěl na dvůr a udělal se doktorem. Mlynářka velice onemocněla, on ju léčil a pravil, že se nepozdraví, až mu dá ten prsten. Ta svolila, ale podávala mu ho ve mlenici nad hromadou žita. Prsten spadl do žita a udělal se zrnkem. Čarodeník udělal se kurou a zobal žito, že zůstalo jen několik zrnek. Náhle přeměnilo se jedno zrnko v kunu a ta sežrala kuru. Od té doby Miloš raději pracoval, živil svou matku až do smrti výdělkem. Měl štěstí a dobré se mu vedlo, že byl hodně učeným.

Pán Petr.

Na Cvrčově býval chudý zeman za dávných dob, dokud byly hrady dřevěné, a měl tři syny. Nejmladšího Petra měli za hloupeho. Zeman onemocněl, zavolal své syny a řekl jim: „Vím, že umru. Až mě pochováte, hlídejte mě každý jednu noc a potom se vespolek neopouštějte“. Synové slíbili všecko vyplnit. Když umřel, pochovali ho slavně, ale nejstarší ho nechtěl hlídat, ani mladší, nebo se velice báli mrtvých. Žádali Petra, aby otce hlídal. Ten se ochotně na to dal. Když první noc u hrobky stál, odvalil se o půl noci náhrobek, otec vyšel a pohledl laskavě na Petra. Pak zapisknul a hned přibhl krásný kůň. Z očí a nozder šlehaly mu plameny a postavil se před Petra. Tu mu řekl otec: „Ten kůň je tvůj; kdykoliv si ho přeješ, zapískni, on se ti zjeví; přelez mu přes uši a staneš se krásným bohatýrem!“ Otec ulehlo do hrobu, kámen se přivalil a kůň se ztratil. Druhé i třetí noci zase se to opakovalo, jen že koni byli krásnější jeden druhého. — — —

Na hradě „Týně“ žil močený pán a měl tři dcery. Bratři Petrovi dojízděli na Týn

a brzy slavily se svatby. Z bohatého věna nevěst zbudoval si starší na Cvrčově kamenný hrad a mladší nemensí nad Teplíčemi, že si viděli do oken a si připíjeli na zdraví. Jinak byli zlí; ubližovali poddaným i Petrovi.

Týnský pán sestral; mínil nejmladší dceru odevzdati svou moc a dobré ji provdati. Vyhlásil, aby se přihlásili ženiši; ale že ju dostane jen ten, kdo přeskočí na svém koni dvanáct velikých věnců. Sjízděli se ženiši z daleka, široka. Na nádvoří Týnském položili dvanáct věnců na loket dlouhých a nikdo je nemohl přeskočit. Tu vyšel Petr do lesa, zapiskl a mžikem stál před ním kůň s ohnivýma očima a kouř mu z nozder vycházel. Přelezl mu přes uši a stal se z něho sličný bohatýr v ocelovém odění. Sedl na koně a vletěl do hradu. Všechni se divili, odkud se ten neznámý mládenec tu vzal. Petr se rozjel a jedním skokem přeskočil dvanáct věnců. Nečekal na odměnu, ale spěšně ujel zpět do lesů. Tam se odpravil, vložil zbroj na koně a ten zmizel. Petr čekal na Cvrčově, až se bratři vrátí. Ti nemálo chválili neznámého bohatýra a litovali, že tak náhle ujel. Týnský pán vyhlásil po druhé, aby se sjeli páni a zapolili o jeho dceru. Kdo proskočí tři pověšené věnce i s koněm a je neshodí ze žerdí, dostane ju za manželku. Petr prosil bratry své, aby ho sebou vzali. Ti se ale zle na něho obořili, aby jen zůstal doma.

Po jejich odchodu, vypravil se Petr do hor, zapiskl a už stál před ním krásný kůň

s ohnivýma očima. Přelezl mu přes uši a stal se spanilým bohatýrem ve stříbrném odění. Tu hnal se rychle k Týnu, dohnal bratry a že mu hněd z cesty neušli, vyšlehal jim nothě. Oni mlčeli, neb si netroufali takému pánu se opřít. Na Týně už skákali urození mládenci, ale vždy pozahazovali věnce, nikdo přes ně s koněm neproletěl. Tu vpustili Petra do ohrady a jedním skokem proletěl tři věnce, že se ani nepohnuly; ale už byl také ten tam, než se vzpamatovali. Dceruška týnského pána se nemálo rmoutila, oblibila si velice tajemného mládence a pan otec láteřil, že se nedává poznat. Petr se v lese odpravil, uvítal bratry, kteří se smutně vraceli domu, a oni naň ani nepohlédli hanbou. Po třetí rozhlásil otec spamilé dcery, že dá ji tomu, kdo protne mečem prsten zavěšený na vysoké šňůře. Když se to Petr dověděl, prosil bratry, aby ho sebou vzali, ale oni mu přikázali, aby zůstal doma, že by jim hanbu dělal. Přišel určený den, bratři odjeli a Petr se vydal do hor za nima. Tu zahvízdl a třetí kůň stál před ním. Přelezl mu přes uši a stal se krásným bohatýrem ve zlatém odění, že se skvěl jak slunce na nebi. Hnal se chvatně k Týnu a že mu bratři rychle neuhnuli z cesty, šlehal je bičem přes hlavy. Tu už závodili ženíši, hnali se skokem k prstenu, ale nikdo ho nepřešel mečem, neb visel pro ně vysoko. Petr vjel do ohrady, všecko se osvětlilo leskem jeho odění, rozjel se a skokem byl u prstene, který jedním šmáhem přešel. Ven ale už nemohl, neb se brána, když vjel

pevně zavřela a na srubech stáli bojovníci hradní, aby ho zadrželi. Petr slezl s koně, uklonil se pánu, který se nemálo ulekl, poznav Petra hlučného. Ten ale nebyl, zač ho měli, nebo byl znám, jako veliký dobrák. Radost byla veliká, že on bude pánum na hradě. Nevěsta se hanbila za něho, otec nechtěl rušit slovo a proto řekl: „Dám ti deeru i Týn, jestli mě ulovíš jelena se zlatýma parohama.“ Petr se poděkoval, rozloučil a jel do světa, neb se už nesměl vrátit na Cvrčov pro hněv bratrů, kteří soptili, když se dověděli, kdo ten neznámý bohatýr byl a jim potupu učinil. Petr zajel do hor, odpravil se, složil odění na koně a ten zmizel. Tak se ubíral, kam ho oči vědly. Když se dlouho světem nachodil, vzpomněl si jednou na otce svého. Tu zapískl a hněd stál u něho první kůň, jemu darovaný. Vsedl naň a řekl: „Zanes mě koníčku na louku, kde se pasou jeleni se zlatýma parohama“. Kůň se s ním vznesl do výše, nésl ho přes hory a doły, potoky a řeky, i přes daleké moře, až s ním doletěl na louku, kde se pásli jeleni se zlatýma parohama. Petr jednoho chytl, nebo byli velmi krotcí; uvázal si ho na koně a řekl: „Zanes mě na Záhoří zpátky!“ Kůň se vznásl a zanesl ho zpět.

Blízko Týna slézl s koně a ten se ztratil. Před hradem vyběhli bratři jeho naprotiv a prosili, aby jim jeleně prodal, nebo se umluvili, že oni budou páni na hradě. Petr pravil: „Jeleně vám dám, jestli mě dáte pálcce na pravé ruce si uřezat.“ Ti ochotně svolili. Petr uřezal jím palce a dal jeleně.

Ti zanésli ho pánovi, řkouce: „My jsme ti ulovili jelena se zlatýma parohama!“ Tehán se usmál a řekl: „Vy budete po mě zde páni.“ Tu hlásil se Petr do hradu. Žádný se k němu neměl, nevěsta se schovala a pán mu zkázel, checeli být jeho zetěm, aby mu ulovil kačenu se zlatým zobákem. To Petra bolelo. Vrátil se do lesů, zapískl a hned stál před ním druhý kůň. Pohladił ho a řekl: „Zanes mě koníčku k rybníku, kde plovou kačeny se zlatým zobákem!“ Posadil se Petr na koně, ten se s ním vznásl vysoko nad mračna a letěl dlouho, až se s ním spustil na břehu rybníka. Slézl s koně, zalezl do rákosí, vyčíhal kačeny a šťastně jednu ulovil se zlatým zobákem. Kůň ho přinesl zase zpátky. Před Týnem se mu Petr poděkoval, kůň se ztratil a on tu potkal své bratry. I prosili ho, aby jim prodal kačenu. „Dám vám ji,“ odvětil, „dáte li mi uřezat palce od nohou. Bratři svolili a Petr uřezal jim palce od nohy a dal jim kačenu. Ti přiběhli ku starému pánu, řkouce: „Ulovili jsme kačenu se zlatým zobákem.“ On je pochválil, řka: „Vy budete zde po mě panovat.“ Tu hlásil se do hradu Petr. Jak to pán uslyšel, hněvem zahořel, neb ho bratři sháněli a zkázel mu, aby mu nechodil na oči, až donese mu zlatý strom se stříbrným listím. Petr se vrátil smutně do hor, zapískl po třetí, kůň se mu zjevil a vsedl na něho, řka: „Zanes mě koníčku do kraje zlatých stromů!“ Kůň vyletěl s ním jak vítr a hnal se vysoko nad mračny dlouho a dlouho s Petrem, až se spustil uprostřed moře na

ostrov, kde třpytily se samé zlaté stromy, malé i velké a na všech zvonil stříbrný list. Vybral si pěkný stromeček a tu promluvil kůň: „Naber si tu z těch dvou studánek vody: jedna je mrtvá a druhá živá voda.“ Že neměl skliněk sebou, věděl si Petr pomocí. Našel dvě prázdné dyně, nabral do nich mrtvé a živé vody a tak ujízděl štastně k domovu. Před Týnem čekali bratři na Petra a nemálo ho prosili, aby jim prodal zlatý stromeček za hrad Cvrčovský a Teplický. Petr jim řekl: „Dám vám zlatý stromeček, jestli mě dáte uřezat si řemen ze zadů vašich.“ Nerádi, ale přece se na to dali. Svlékli košile a Petr vyřezal si nožem řemen ze zadů obou. Uschoval řemeně a tak přišli všichni do hradu, kde starý pán právě umíral. Obá bratři donesli mu zlatý stromeček a on požehnal jim jako pánum a umřel.

Byla pláče a kvilení po celém hradě, nebo byl pánum laskavým a kdyby se nebyl nechal podvádět od zetů, byl by ode všech ještě více milován.

Tu přibrál se Petr k mrtvému, pokropil ho živou vodou a zemřelý oživil a vstal z lože. Nemálo se divil, vida Petra u sebe. I tázal se ho, kde se toulal? Byl jsem ti pro jelene se zlatýma parohama, pro kačenu se zlatým zobákem a pro zlatý stromeček. A starý pán se ještě více divil, když slyšel, že Petr to prodal bratrům za palce u rukou, u nohou a za pásy na hríbetě. Hned si je nechal předvolat a oni by se spíše vlastní smrti nadáli, než konec svého panství na Týně. Ale starý pán žil a zle jím vytýkal

podvodné jednání. Za trest se museli navždy z Týna vyhostit. Než se ale rozloučili, vynáš Petr palce a řemeny; namočil v mrtvé vodě, přidělal bratrům a postříkal živou vodou. Palce i řemeny přirostly. Ti rádi odtáhli na své hrady zdraví a za nedlouho slavila se svatba na hradě Týnském, že jí nebylo vidáno, neb pan ženich přijel ve zlatém odění a krásný, že mu nebylo rovného; to ho už nikdy neopustilo. Pan Petr byl pánum laskavým, bohatnul a vystavěl na Týně kamenný hrad. Nad branou nechal si vytesat ve štitu: jelene se zlatýma parohama a mezi nima zlatý stromek se stříbrným listím. Dlouho, šťastně panoval jeho rod; dlouhé věky kvetl ve vlasti naší.

Slavomír.

Za dávných dob panoval na horách na vysokém hradě starý král. Měl tři dcery a syna Slavomíra. Když měl umřít, ukázal dětem svoje poklady ve sklepě, aby se nimi podělili a Slavomíra zavedl do zahrady. Tu mu řekl: „Až mě pochováte, budeš králem. Všecko je tvoje. Jenom se nikdy do tohoto domku nedivej, co stojí uprostřed, jinak byl bys nešťastný. Sestry provdej třeba ptákům, jen když budou bili!“ To řka, vhodil zlatý klíč u domku, do hluboké studně. Král zemřel, Slavomír panoval, sestry nemiloval a hleděl se jich zbyt. Jednou seděl zamýšlen u okna a pohlížel daleko do svého království, když tu náhle udělal se silný větr a na okno posadil se velký, bílý pták, který k němu promluvil: „Dej mě tvoju nejstarší sestru za ženu“. Slavomír zavolal nejstarší sestru a když zvolila jít za ptáka, posadila se naň, objala ho kolem krku, a ten s ní uletěl za hory. Bylo mu sestry líto. Za tři dny přiletěl ještě větší pták a odnesl druhou princeznu a do týdně provdal i nejmladší za ptáka bílého. Tak byl sám na svém zámku a nyní mrzel se na sebe, že

tak lehce vydal sestry, nebo mu po nich bylo teskno. Procházel se smutný po zámku a jednou bloudil zamýšlen po zahradě a stanul uprostřed před domkem, kde nesměl vejít. Odešel, ale nepokojným byl den ode dne více, až si umínil, že se do toho tajemného domku podívá; vždyť byl králem a pánum všeho.

Domek otevřít nemohl, tu užil násilí a mečem urazil zámek. Vejda, spatřil v předsíňce hromádku starých peněz a rezavý meč a v síni visel na stěně obraz krásné panny. Sotva naň se zálibem pohlédl, zmizel obraz ze stěny a zůstalo po něm trochu kouře. Tu zvolal Slavomír: „Kdybys kraj světa byla, najít tě musím.“

Zavolal svého nejvěrnějšího služebníka, vyložil mu příběh, odevzdal mu své království a pustil se do širého světa, hledat tu, která byla zobrazená v tom domku.

Dlouho jezdil, až dojeli k horám bez konce. Komonstvo svoje vrátil domů a sám pěšky pustil se horama. Bloudil dlouho, po krmy snědly a živil se žaludem a kořinky. Tu přišel na vyšlapanou pěšinku. Pomyšlal si: „Tak přece dojdu do dědiny k dobrým lidem, kde si odpočinu“. Potkal po chvíli staříčka, ten naň volá: „Slavomíre, vrat se, ta už dávno umřela, co ju tak toužebně hledáš“. Slavomír se zarazil a smutně odvětil: „Když je už mrtvá, tož aspoň vyhledám místo, kde pochovaná leží.“ — „To bude těžko“, pravil staříček, „moc zkusiš, ale na cestu ti dám prsten; ten ti bude dobrý.“ Druhého dne jde mu naprotiv jiný

staříček, oslovil Slavomíra přívětivě a když si mu tento postěžoval své soužení, dal mu prsten s dvěma kaménky, že mu bude dobrý. Tak kráčel pěšinkou ve dne, v noci vylezl na strom, aby si odpočal. Pak potkal třetího staříčka, ten ho zas vraceł; ale nadarmo. I daroval mu prsten s třema kaménky, že mu bude dobrý a řekl: „Už si na konci lesů a za něma dojdeš na louku. Ta je na břehu širého moře a na něm je ostrov, na kterém točí se zámek na husí tlapce velmi rychle, že sotva rozeznáš dvěře a okna.“ Tu pichl staříček Slavomíra do pravého žebra proutkem, pak mu ho podal, říká: „Na ostrov je daleko, lehni si na břeh do písku. Tu přijede ryba veliká v poledne, vyvalí se na písek, aby se ohřála. Ty na ni vyskoč a ona tě přenese na ostrov.“ Staříček zmizel a Slavomír vyšel přes louku na pisečnatý břeh mořský. Tu si lehl do písku a čekal na rybu. Zatím prohlížel prsteny na prstě. Sotva jedním zatočil, hned stála před ním královská tabule bohatá a k tomu zahrála libezná hudba. Pojedl, popil, zatočil prstenem s jedním kaménkem a vše se ztratilo. Tu slyšel hlasné vlnobití a za chvíliku vyvalila se velká ryba blízko do písku, aby se vyhřála. Slavomír vyčkal příhodný okamžik, skočil rybě na hřbet, ta selekla a mžikem vrazilala na moře. Polekaná ujížděla s ním rychle k ostrovu a tam šťastně dostal se Slavomír na břeh.

Tu spatřil na skále obrovskou husí tlapku a na ní vrtíl se křišťálový zámek, že nebylo rozeznat dveří a oken. Slavomír

dodal si odvahy, spěchal k husí tlapce a šlehl proutkem po zámku. Ten se hned za stavil a nemálo se zaradoval, když ho vítala krásná panna, jejížto obraz spatřil v zahradní boudce doma. Ona ho ani neví talá z lásky, ale jen ošemetně, aby ho zavedla do žaláře, kde mnoho podobných odvážlivců se trápilo. On se ale nic nebránil, veselé těsil ostatní a když mu si postěžovali na hlad, zatočil prstenem a hned stála královská tabule v žaláři, že se všichni naštili. Při tom jim hrála libezená hudba, která i zakletou princeznu přivábila. Ta prosila Slavomíra, aby jí ten prsten daroval za svobodu. On ale nechtěl jinak, jen když s ním hodinu stolovat svolí. Vyvedla ho ze žaláře, stolovala hodinu a když ji prsten podal, hned ho zase odvlekla do žaláře k ostatním. Ti hrubě naříkali, že jim mohlo být dobře. Druhého dne opakovalo se to ještě více. Zase prosila o prsten chladná princezna a Slavomír jej dal s podmínkou, že s ním dvě hodiny prospědí při tabuli. Pak byl zase uvězněn, neb zámek se zase točil tak rychle, že z něho nikdo nemohl uniknout.

Třetí den k obědu zahučel žalář silnou hudebou a princezna spatřila v něm skvostnou tabuli. Hned žádala Slavomíra o třetí prsten a slíbila, že zaň chce být jeho nevěstou, až tu vybude rok do dne a hodiny, aniž by přestoupil přikázání, podívat se do poslední komnaty. Hudba hrála den co den při hostině, v žaláři i na hoře a Slavomír netrpělivě čekal konec roku, neb ho trápila

velmi zvědavost, co v poslední komnatě se děje. Jednou, když všichni spali, Slavomír bděl od zvědavosti trápen a vešel do poslední komnaty. Tu strnul hrůzou. Na stěně přikován třemi obručemi, visel drak. Ten k němu promluvil: „Vhod mě do tlamy pecen chleba, daruji ti jednou smrt.“ Slavomír mu učinil po vůli a jedna obruč praskla. Drak se lichotil a prosil ještě o chleba, že daruje mu druhou smrt. Když mu ho vhodil Slavomír do tlamy, praskla druhá obruč. Drak slíbil, že mu daruje třetí smrt za třetí pecen chleba. I ten mu vhodil Slavomír do tlamy. Tu s velikým rachotem praskla třetí obruč, že se princezna probudila a přiběhla k poslednímu pokoji. Drak ju popadl a zařval: „Už není tvá, ale má!“ To řka vyletěl oknem i s princeznou. Slavomír byl nešťastný. Co vystál, než ji našel a nyní ji navždy snad ztratil! Sebral prsteny v komnatě princezny, šlehl svým proutkem u dveří a zámek se zastavil. Slavomír se stoupil na skálu a v té přiletěl k němu velký pták a takto promluvil: „Nešťastný Slavomíre, pojď se mnou, zanesu tě k nejstarší sestře“. Slavomír objal ptáka a ten s ním uletěl přes moře do lesů a tam spustil se s ním u zámku bílého. Právě bylo poledne. Tu proměnil se pták v krásného muže a ten se dal Slavomíru poznat, že je jeho švakrem. Vedl ho do zámku, sestra ho laskavě uvítala a byli šťastní. Tu musel vyparovovati své příhody. Švakr prohodil: „Ten drak je zlý čarodeník, co mě a moje bratry dva, muže tvých sester zaklel, že

musíme půl dne být ptáky. Já mám v moci všecky vody, které za dvanáct hodin obletím, ale kam se drak s tvou nevěstou poděl, nevíš. To ti snad poradí můj mladší bratr za horou, ten má všecky lesy pod mocí. Tam tě donesu.“ Pojedli, popili a když hodina zakletí přišla, proměnil se zase v bílého ptáka a odnesl Slavomíra za horu k bratrovi. Ten se právě vracel z hor a nemálo se radoval z příchodu Slavomíra. V jeho kříži ale nevěděl rady, že draka ve svých lesích nikde nespátral. Slibil, že ho zaneset k bratru nejmladšímu, který má v moci všecky hory vysoké. Slavomír těsil se se sestrou mladší i se švakrem, až přišla hodina zakletí. Švákr proměnil se v bílého ptáka a zanesl Slavomíra za lesy na horu vysokou k bílému zámku. Nejmladší sestra poznala bratra svého a vítala radostně. Za chvíli přiletěl bílý pták, usedl na okno a stal se krásným mužem, který veselé vítal Slavomíra. Když mu své příhody vyslovil, lekl se tento a řekl: „To je zatisté těžká věc. Spatřil jsem draka zanášet tvou nevěstu na skleněnou horu a tam je daleko. Půjčím ti svého koně, už dlouho stojí ve stáji a on ti snad pomůže vysvobodit tvou nevěstu“.

Sám založil koňovi do žlabu mramorového obroku zlatého a napojil vodou křištálovou. Když se potěšili se Slavomírem a hodina zakletí se přiblížila, rozloučili se. Muž nejmladší sestry jeho proměnil se v bílého ptáka, Slavomír sedl na koně a letěli dlouho. Pták napřed ukazoval cestu, až

zdaleka na skále blyštěl se skleněný zámek. Pták odletěl a Slavomír stanul pod zámkem. Právě vážila jeho nevěsta vodu u studánky. Měla velikou radost se shledání. Vzal ji k sobě na koně a uháněl zpátky. Drak procitl ze spánku, vyhledl z okna a spatřil Slavomíra unášet princeznu. Pustil se za ními a když je dohnal, zapištěl na něho: „Tu ti daruju jednu smrt“. Vytrhl mu z ruky princeznu a odnesl si ju na skleněný zámek. Slavomír vrátil se po dlouhém bloudění k nejmladší sestře. Ta mu radila, aby si zašel pro koně k prostřední sestře, že mu zapůjčí ještě rychlejšího koně. Slavomír tak učinil a uněl princeznu po druhé, ale drak byl rychlejší, vyrval mu ji, řka: „Tu ti daruju druhou smrt“. Ten se vrátil po mnohých nehodách k prostřední sestře, ale ona mu nevěděla poradit, než aby se vydal k nejstarší sestře, aby mu půjčila koně nejrychlejšího. I učinil dle rady. Když princeznu po třetí unášel, drak ho dohonil a zasyčel: „Tu ti daruju třetí smrt“. Vytrhl mu princeznu a zanesl na skleněný hrad. Pak se znova pustil za Slavomírem, strhl ho s koně, řka: „Tři smrti jsem ti daroval za dobrdiní“. Pak vyhodil tak prudce Slavomíra do vzduchu, že se jeho tělo rozletělo na samé drobty. Jen jedno žebro, do něhož pichl stařeček proutkem, zaletělo daleko za hory na louku, kde chlapci popásali krávy a seděli u ohně.

Žebro spadlo zrovna u nich a jeden prohodil: „Naši říkají doma, že když najde se košť, má se dát na oheň“. To řka, vzal

žebro a vhodil do ohně. Sotva tam dopadlo, vyšel z ohně Slavomír krásný a zdravý, poděkoval se uleknutým chlapečům a vešel do hor. Pospíchal horama, kde ho našel nejstarší švákr, vraceje se z obchůzky světem. Slavomír posadil se mu na záda, objal mu krk a ten donesl ho k sestře nejstarší, kde vypravoval a žaloval své příhody.

Tu mu radili, aby se dal do služby k čarodenici, co bývá nedaleko, vyžádal si pak toho chromého koně za mzdu a dali mu pištalku, že mu pomohou, když na ni zapískne. Pak šel Slavomír k čarodenici do služby.

Tak přišel k domu pokrytému samými hlavami lidskými, jen pro jednu tam bylo místo. Prosil ji o službu a ona ho vlidně přijala na tři dny, že mu dá odměny, co sám chce. Ráno mu dala dobré snídání a vyvedla dvanáct pěkných koní ze stáje, aby je na louce pásl do poledne. O jedné hodině aby s nimi byl na dvoře, že bude jinak o krk kratší.

Slavomír vyhnal koně, svázal ohlávky a jednu ovinul kolem ruky, aby mu neutekli. Pak usedl a po chvíli usnul. Když se probudil, leželi ohlávky u něho, ale koně ty tam. Zapískl rychle na pištalku, ptáci přiletěli a ten, co měl lesy pod sebou, pravil: „Vím o nich. Poženeme ti na louku dvanáct zajíců. Jednoho chytni, sedni naň a šlehej ohlávkami a hned budeš mít koně pohromadě“. Stalo se. Tak přišel ráz jedné na dvůr. Čarodenice pochválila Slavomíra

a dala mu chutného oběda. Druhý den zase hnal na pastvu dvanáct koní. Svázal ohlávky, usedl a usnul. Probudil se k poledni a koně ty tam. Zapískl, ptáci se slétli a ten, co měl vody pod mocí, řekl: „Tam na rybníce plove dvanáct kačen. My ti je vyženeme, chytni jednu, obkroč ju a šlehej ohlávkami, až budeš mít u sebe dvanáct koní. Stalo se. Tak přivedl po druhé koně čarodenici, která ho velice chválila, že takového čeledína ještě neměla. Třetího dne na pastvě zase usnul, ač se tomu bránil. Pročítal k poledni a koně nebylo. Zapískl, ptáci se slétli a ten, co měl hory pod mocí, řekl: „Tam na skále nedaleko leží kámen. Obkroč ho, šlehej ohlávkou, až bude u tebe dvanáct koní; stalo se. Tak přišel po třetí s koňmi domů. Čarodenice ho pochválila a dala mu na váli, voliti odměnu. Slavomír nezáadal, leč toho koně chromého, co stál ve stáji v koutě. Ona mu ho haněla, ale ten stál na svém, až mu ho darovala. I vyvedl chromého koně se stáje těžko, víc ho táhl za sebou. Co krok se mu pováhal. Jak byli u brány, postavil se kůň, omládl, že mu oheň šlehal z očí a nosu. Nemeškal Slavomír, sedl na něho, řka: „Zanes mě na skleněný zámek a pomož odnést moju nevěstu“. Vyletěl s ním kůň nad hory a doly a za krátko stanul u studně pod skleněným zámkem, kde vážila vodu jeho nevěsta. Radovala se, že se zase spatřili, bála se o Slavomíra, aby ho drak nezahubil a naříkala velmi, že jsou tak nešťastní.

Tu ji Slavomír vzal k sobě na koně, řka: „Unes nás koníčku do mojeho království.“ Kůň s nimi vyletěl nad mračna a jako blesk letěl na hranice království Slavomíra. Drak se za nima hnál, že se lesy lámalý a skály trhaly. Když spatřil, že mu Slavomír ujel za hranice, kde neměl moci, praskl zlostí a rozlil se smolou po zemi. V té se všecko odčarovalo, co ním bylo zakleto. Švakři se sestrami za nedlouho sjeli se k němu na svatbu a Slavomír stal se blaženým manželem krásné princezny. Koníček byl ale co den smutnější, ač ho Slavomír pečlivě choval. Tu jednou promluvil ke králi. Za odměnu, že jsem ti štěstí zjednal, utní mě hlavu. Ač nerád, učal Slavomír mečem hlavu koni milému a v té vylétla z něho bílá holubička a děkovala mu za vy-svobození.

Rytíř Joža z Křídla.

Za dávných let měl rytíř na Křidle statečného syna Jožu, který neobyčejně vynikal v urozené chase kolem Záhoří a na všech zápasech rytířských první odměnu přijímal. Jednou při zápasech na Helštýně dostával vzácnou odměnu své statečnosti z ruky spanilé Boženy, jediné dcery pána na tom staroslovém hradě a spolu i srdece její. Od té doby často jezdíval přes naše dědiny rytíř Joža na Helštýn k veliké nelibosti otce Boženina; nebo tehdy byl veliký rozdíl mezi pánum, rytířem, měštanem a sedlákem. Joža byl pouhým rytířem a totiž nehodil se za ženicha spanilé Boženy. Aby se ho ale pán Helštýnský zbyl, pravil mu, když Joža požádal o ruku Boženy, že ještě málo světa zkusil, doloživ: „Dám ti dceru svou i sídlo své, jestli vlastním svým mečem dobudeš lva a přivedeš sem. Jinak se nehlas na Helštýn.“

Smutně loučil se Joža s Boženou, slibili si věrnost až za hrob a odejel pln nádeje z Helštýna na Křídlo. Tu prosil otce svého, aby ho propustil na zkušenou do světa, což prý je po rytířu, který světa nezkusil.

Otec mu dal za pravdu, vypravil a propustil Jožu do krajin neznámých. Cesta vedla ho blíž Helštýnu a tu naposledy u lesa nad Radotínem rozloučili se obá milenci bolestně. Božena tu krátce na to nechala vystavět kapli a každodenně se v ní modlivala za šťastný návrat Jože statečného.

Ten zatím spěl k moři polednímu. Mnoho svízelů přetrpěl, než přejel hory vysoké sněhem pokryté a dobral se břehu mořského. Služebníky poslal zpět a sám se svým koněm vstoupil na loď, aby se převezl do země lvů. Cestou na moři přepadla je silná bouře, házela lodí jak skořápkou, až narazila na skaliny pustého ostrova. Joža se svým koněm jen jako zázrakem ušel jisté smrti na pustý ostrov.

Bouře ustala, vyjasnilo se a on stál na pustém kamenitém ostrově, kde ani stromu, ani trávy, tím méně živočicha spatřil. Vík, kam oko zabloudilo po hladině vodní, až za obzor nikde země, ani lodi. Joža cítil nesmírný hlad a nebylo, čím by ho záhnal. Kůň žalostně zařechtal nenalezna ani hrstku trávy. Aby sebe zachránil a milému koni trápení ukrátil, utkal mu Joža hlavu jedním šmahem a pojidal několik dní jeho maso, až i to mu došlo, že zůstala z koně jen kůže. Celý zoufalý procházel se podél břehu a přál si, aby smrti unikl trápení svému. Tu spatří přibližovati se morskou pannu, z polovice člověka a ryby. Když se až k němu přiblížila pravila: „Rytíři Jožo, pomohu ti. Přilétá sem jednou do týdne dravý pták. Ty se nech zašíti do kože

svého koně a on uhlídna to přenese tě na druhý břeh a složí tě v hnizdě mládat svých. Ty spěšně pak mečem vyprost se z kože a zabij dravce, nebo mnoho škody dělá lidem. Pod huízdem pak nalezneš poklad velký, který jsem tam složila z potopených lodí, abych mládenci počestnému pomohla ku štěstí“.

Rytíř Joža poslechl pannu morskou a ona zašila ho do koňské kůže.

Za nedlouho slyší mocný šum obrovských křidel blíz a bliže, mocné drápy zaryly se do kůže a rytíř Joža cítí, jak ho rychle unáší obrovský pták. Dlouho takto letěl vysoko nad mořem, až ho spásil na hnizdo mládatům, kteří hned počali kůži trhati velikými zobany. Vyprostiti se z obalu, zabiti překvapené zvířata ostrým mečem, bylo pro rytíře Jožu dílem jednoho okamžiku. Poházel je dolů, hnizdo rozházel a pod velkou břidlou našel mnoho zlata a stříbra. Břidlu přiklopil na poklad, místo si dobře poznačil a vystoupil na vysoký kopec blízký, aby ohlédl kraj. Spatřil nedaleko břeh morský, porostlý roztodivným stromovím a jinými rostlinami, jakých nikdy ještě nespatril. Sestoupil do lesa, nasbíral si ovoce, nasytil se a z čistého pramene uhasil žízeň. Pak šel ohlednout kraj.

Vyjda z lesa stanul zaražen na velikém palouku, neb viděl hrozný boj. Stataj lev potýkal se s devítihlavou saní. Ač byl silný přece už umdleval, neb sily mu ubývalo. Rytíř Joža dlouho se nerozmýšlel. Letem přeběhl palouk, vrhl se mečem na strašnou

saň a několika ranami srůbal jí hlavy jedovaté. Lev byl zachráněn a obratem ruky skrotnul, neb lízal zemdlenému ochránici ruce a nohy a šel za ním kamkoliv se Joža pohnul.

Nabloudil se opuštěným krajem do umdlení a vrátil se k břehu morskému.

Cestou přemýšlel, jak by se zase vrátil na Záhoří s poklady i lvem. Rozhodl pořidit si pevný vor, co by se přeplavil k nejbližšímu městu, kde by najal loď k další cestě po moři. Mečem porážel kmeny, snášel dřevo a lýci na spojování dřev voru, aby mu dodal potřebné pevnosti. Práce se mu pomalu, ale přece zdařila. Ale jak poklady ukrýti? Šťastná myšlenka projela mu hlavou. Skolil několik dutých kmenů, uložil do nich zlato a stříbro a připevnil pevně na vor. Při práci opouštěl lev Jožu, ale brzy se vracel nesa ulovenou zvěř, kterou kladl mu k nohám. Takým spůsobem přichystal na cestu i potřebné jídlo. Solil maso, sušil na slunci a ukládal na vor. K tomu nanosil i ovoce roztodivného a když všecko bylo hotovo, vsesl na vor a pustil se na moře. Lev neopustil více rytíře Jožu a tak vzdalovali se dál od břehu, až je uchytíl proud morský a rychle unášel neznámému osudu vstříc. Na štěstí panovalo bezvětrí, že se Joža nemusil obávat rozpadnutí se voru vlnobitím. Plavba trvala několik dní, až spatřil v dálí ostrov, jemuž se přibližovali rychlostí proudu, který se lámal o skalnatý jeho břeh, na němž bělelo se město vysokou zdí obehnaté.

Právě pohlížel král na moře a spatřil vor s člověkem a lvem, jak ho vír unášel na skaliska, kde by jistě se rozobil a se vším utonul. Hned rozkázal plavecům, aby zachránili neznámého. V okamžiku vyjela z přístavu ukrytého skalami loď, hnala se proti proudu k voru. Byl svrchovaný čas, že stihli uvázat lanem vor k lodi a lodníci šťastně zatahli rytíře Jožu i se lvem do přístavu. Pak ho uvedli do královského zámku. Lidé sbíhali se na ulicích, aby viděli krotkého lva sily nevídané následovati neznámého v ocelové zbroji. Tak se dostal Joža před krále, jemuž své příhody vyložil s prosbou, aby mu pomohl k návratu do vlasti. Král slibil prosbu splnit, ale pravil: „Spis tě nepustím, až mě dobudeš hradu, z něhož mocná čarodenice škodí mému království. Joža s radostí slibil hradu dobytí bez vojska sám se svým lvem. Po krátkém odpočinku ukázali mu cestu ku hradu na vysoké skále, kam védla k bráně úzká cesta.

Joža vystupoval po ní se lvem. Sotva stanul u brány vyvalila se protiv němu dvanactihlavá saň a zle na něho dorážela. Bez bázně dal se Joža do boje nerovného a utíkal mečem hlavu po hlavě jedovaté obludě, až umdléval. To když lev spozoroval, rozholil boj a roztrhal saň, že měli volnou cestu do hradu. Tam nalezli v jedné jizbě čarodenici, kterou lev okamžitě roztrhal. Procházeje se hradem nalezl na stěně vyset meč, který se ustavičně pohyboval. Sdělal ho ze stěny a spatřil na něm nápis:

„Kdo má tento meč a zavolá: všem hlavy důle, zahubí každého.“ Pověsil svůj meč na stěnu a připásal si tento divotvorný, myslí si, že mu někdy prospěje. Pak se veselé vrátil Joža ke králi v naději, že za nedlouho spatří svůj rodný kraj. Bylo radosti v městě, že se zbyli čaroděnice zlopověstné, neb koho ona uhranula proměnil se na polohu ve zvíře. Tak se stalo, že jediná dcera královská měla hlavu kočky, ostatní dvořané měli hlavy oslí, volí, prasečí a psí i opičí, že byla hrůza pohlížet na ně.

Král vystrojil na počest statečného rytíře Jože skvostnou tabuli, k níž sezval všecky své dvořany. Posadil ho na pravici a princeznu na levici. Když bylo hodování v nejlepším, povstal král, hovor utichl a on promluvil: „Nehodí se, abychom tak statečného rytíře propustili, ale chceme, aby zůstal u nás. Proto zasnubujem ho se svou jedinou dcerou a ponecháváme mu půl království a po smrti celé.“

Pan Joža zbledl lekem, že nikdy nespatří spanilou Boženu, s níž se zaslibil za živa. Po slovech královského otce strhla se bouře jásonu, a více přitáhli než přivedli omámeného rytíře k princezně. Tu se zpamatoval, vytáhl meč řka: „Všem, kromě krále hlavy důle!“

Rázem sletěly všem potvorné hlavy. Na chvíli vše oněmělo a král leknutím ustřnul. Avšak, co se nestalo! Nikdo nepřišel o život, ale každý měl svou krásnější tvář, než před tím, zvlášt královská princezna skvěla se krásou k nevysáni.

Nemálo děkovali panu Jožovi za vyšvobození. Tu se král vzpamatoval řka: „Zajisté že pan rytíř vázán je slibem, proto nechme ho odejít v pokoji“. Pán Joža nemálo děkoval králi za milostivé propuštění. Vypravena pevná loď, pan Joža složil na ni z voru klády vyplněné poklady. K tomu přiložil král dary krásných zbraní, oděvu zlatem a stříbrem krumplovaného a jiného bohactví. Pak se pan Joža rozloučil se svým královským hostitelem a příznivý vítr doval loď k břehu. Tam si najal povozu a ubíral se v průvodu statného lva k Záhoří. Lidé se všude obdivovali jemu a lvu, až dospěl svého rodného hradu.

To bylo na Křídle radosti, když se pan Joža octl v náručí rodičů a tito se ještě více radovali z bohactví, které za ním štastně dojelo.

Zatím bylo na Týně zle, velmi zle. Nejen, že se soužila Božena nad dlouhou nepřítomností rytíře Jože a jej několikrát mrtvého oplakala, ale pan otec nutil ji ku sňatku vypočítavému, k čemuž se živá nikdy nakloniti nemohla. Hradní pán netrpěl vzdory.

Co duševních muk a trápení prožila urozená panna, když se dostavil den sňatku s ženichem nenáviděným! Polomrtvou přivedli Boženu dívčky její do hradní kaple, kde vše uchystáno bylo. Tu se strhl na hradním nádvoří hluk. Kdo si bušil mečem na hradní vrata žádaje vpuštěn býti, kdežto čeládka měla přísně zapovězeno někoho vpuštiti. Hradní pán poodložil zdávku, vyšel

k bráně, aby popatřil na dotíravce. Podivil se nemálo, spatřiv z hlásné věže u brány státi rytíře v nádherném oděvu na krásném koni a vedle něho na pentli červené uvázaného lva.

Tušil v neznámém rytíři pana Jožu. A neklamal se. Poručil spustit most, bránu otevřít a pán Joža sestoupil z koně, předvedl pánu lva, řka: „Víli tvou jsem splnil, lva dobyl vlastním mečem a proto učin mě šťastného a přijmi za syna“. Ulekl se hradní pán neočekávaného obratu věci. Bál se pomsty přátel vnuceného ženicha, ale přece nechal se unést událostmi. Bleskorychle rozletla se zvěst hradem, že se pan Joža, pro něhož panna Božena tolik se nasoužila, vrátil šťastně, až to doslechla utrápená nevěsta. Ani věřit nechtěla možnosti, ale když ji to jedna věrná družka opakovala, vyběhla z kaple na nádvoří a -- pan Joža, držel šestím omdlévající pannu v náruči.

Byl to shon k nevypsání. Zlostně opouštěl vnucený ženich se svým příbuzenstvem Týn přísahaje pomstu. Že bylo k svatbě vše uchystáno, slavila se radostná svatba týž den, pana Jože s Boženou a kdekdo upomínal si naše pořekadlo: věrnou lásku chrání Bůh.

Hrad týnský hlučel veselím po celý týden a tu při veselí svatebním vypravoval po boku své šestim zářicí mladé ženy žasnocímu otci a panstvu příhody své. Rozhlásilo se to v krátkosti po celé vlasti i za hranice její, že to přišlo k uším samého knížete v Olomouci. Ten zase spůsobil, že

byl pan rytíř Joža povyšen do stavu paninského a dostal do erbu: lva stojícího na plovoucím voru a nad ním vztyčený meč.

Stastně panoval po smrti tchána svého na Záhoří z hradu Týnského i z Křídla, a škoda, že se jméno jeho rodu nedochovalo nám potomkům, neb on zakládal záhorské dědiny, když lidé z dřevěných hradů usazovali u potoků a rybníků. Nezůstalo nic než pověst o panu rytíři Jožu z Křídla.

jámy. Já jsem byl na stromě, v chaloupce, to je pro mne moc. Ti starší ho chlácholili a jeden řekl: „Janošku, ty všecko umíš moudře zařídit, lez dolů, my tě tam spustíme.“ Janošek si dal konečně říci a soudruzi na provaze pustili ho na dno. Tam odvalil velkou břidlu a pod ní černala se hluboká propast. Zatáhl, zavolal, aby ho spouštěli dál, až narazil na dno propasti. Tam trhlinou, že se sotva proval k výšel na jasný den. Udiveně hleděl na pěknou zahradu. Uprostřed rybník a za ním běhal se překrásný zámek křištálový. Proutkem v ruce bral se směle zahradou kolem rybníka k zámku.

Vešel do zámku a nalezl v první jízbě nejstarší princeznu. Radostně vítala známého Janoška: „Kdo tě sem poslal, co tu hledáš?“ Mě sem poslal váš otec královský, abych vás a sestry vysvobodil“. „Janošku, se zlou se's potázal, mám muže silného, ten je půl dne drakem se sedmi hlavami“. Bylo jí líto dobrého mládence. Nastrčila mu prsten a podala ze stěny meč říkouc: „Ten prsten ti dá sílu čtyř chlapů a mečem draka zahubíš.“

Tu se zámek otřásl, drak se vevalil do dveří a zařval: „Citím člověčinu, koho tu máš?“ Janošek hbitě sekal do draka a po tuhému boji ho přemohl. Pobyl nějaký čas v zámku a pak se dal na cestu k druhé princeznně. Bydlela nedaleko v druhém zámku. Sotva Janoška uhlídala, do pláče se dala, neb ho tuze ráda měla a žalovala: „Dost je na tom, že my se tu musíme trápit od

draků a otec i tebe posílá sem zahynout. Můj muž je velmi silný, půl dne je drakem a má třináct hlav. Jeho ty nezmožeš, jen tímto mečem“. Janošek vzal meč do ruky a nemohl ním ani pohnout. Dala mu princezna na prst zlatou obroučku, říhouc: „Tá ti dá sílu osmi chlapů. Tu přicházel drak a sotva se octnul u dveří, křičel: „Cítím člověčinu, koho tu máš?“ Janošek postavil se u dveří, utíkal draku hlavu po hlavě. Zbývala už jen jedna hlava, ale Janošek tuze seslabil, že by ho byl drak zahubil. Tu v nesnázi nejhorší zpoměl si na proutek, vyňal ho rychle ze záhadří šlehl po draku a ten skácel se mrtvý na zem.

Princezna Janoška omila, občerstvila a když si odpočinul vydal se na cestu pro nejmladší princeznu přes veliké propasti cestou nebezpečnou, pak šel suchou pouští po písku do umdlení až pozdě do tmavé noci. Tu náhle ucítí libeznou vůni a brzy přišel k zahradě kde umdlený klesl do trávy a usnul. Z rána probudil ho zpěv ptactva rozkošný, že ho nikdy neslyšel a ty stromy přepodivně u svého pána na hradě nikdy nespatril a což teprv když pohledl na zámek uprostřed zahrady! Střechy zlaté, brány z drahých kamenů přeuměle vzdělané. Přijda do zámku přecházel mu zrak nadherou zařízení. Všude mékké koberce na lesklých podlahách, na stěnách hedbávné čalouny, povaly drahými Kameny vykládané a okna z jedné křištálové tabule jak veliké vrata. Na převeliké pohovce v jedné jízbě spal obr a nejmladší princezna mu

ízkala ve vlasích stříbrných. Sotva ho spatřila, dala mu znamení, aby tiše se choval, neb obra by zbudil ke svójí zkáze. Pak vyšla mu vstříc a tázala se ho zarmouceného ho sem dohnalo. „Jdu vás vysvobodit k radosti pána krále, otce vašeho. Už jsem dvě sestry vaše vysvobodil“. „Nešťastný Janošku“, pravila princezna, „už tady bylo mnoho rytířů, nedokázal toho žádný, škoda tebe“. „A jak jste se dostali v jeho moc?“ Můj královský otec ve válce padal a tu mu tento obr přispěl ku pomoci a vysvobodil. Pak žádal mne za odměnu, ale jen pod tou podmínkou, jestli do třech roků mě z jeho moci nevysvobodí, že budu jeho ženou“. Schází právě den. „Ó, mne žáden nepomůže z této žalosti!“ „Proto jsem přišel, abych vás dovedl panu otci královskému zpět. Ale řekněte mě, v čem zpočívá jeho síla?“ — „Jeho síla“, pravila princezna, „zpočívá ve zlatém vlasu, který má na čele, když ho nemá ztratí sílu“. Tu se Janošek směle přibrál k obru a jedním trhnutím vytrhl obru zlatý vlas. Obr se probudil, vyskočil, natáhl až do tly a sáhl po svém meči řka: „Co ty tu chceš zemský červíčku?“ „Jdu pro dceru královskou, abys mě ji vydal“, odvětil Janošek. Tu viděl obr, že síly nemá, neb mečem vládnout nemohl. Zapískl a tu přihrne se do jizby mnoho hadů, draků a šelem a všichni sápu se na Janoška. V nejhorším šlehl po nich proutkem a vše se ztratilo. Tu obr vydal princeznu a Janošek ubíral se k prostřední a s tou k nejstarší sestře.

Nabrali pokladů a přišli k díře. Tu mu princezny nemálo děkovali a nejmladší mu darovala svůj prsten. Janošek velikým blahem zapoměl na připomenutí starěncino, uložil nejstarší princeznu do koše na šňůre přivázaného, zatáhl a tak všechny nechal vytáhnout. Když nejmladší vystupovala, na druhý svět, tu zpoměl si na to přikázání. Hned mu napadlo, že by ho společníci zrádně utratili. Vložil do koše kamení, zatáhl a koš, když povystoupil padl dolů, že se rozbil.

* * *

Princezny zachráněné, když nemohli Janoška dočkat, nastoupily cestu ke královskému otci. Jejich dva průvodci nemohli se nadivit jejich spanilosti a tajno se umluvili, že je přinutí, aby je vyhlásili za své vysvoboditele. Stalo se. Princeznám vynutili přisahu, že jím po vúli uční.

Po mnohých útrapách přišli k otci svému. Tu bylo radosti k nevysáni. Strojili se radovánky a zámek celý nechal král obtáhnout červeným súknem. Měly se starší princezny vdávat za své osvoboditele, aby vládli každý půl království, neb král byl už velmi starý. Konaly se rozsáhlé přípravy k zdavkám.

Zatím Janošek vida se oklamán, zvolal: „Co já si počnu neštastný!“ Zpoměl si na proutek, a na obra a hned vydal se k němu. Obr ležel ve svém zámku jak bez vlády, když Janošek vstoupil. „Převeď mě na druhý svět, dám ti tvůj zlatý vlas i tento proutek“.

S radostí slibil mu obr býti po vůli a daroval mnohé poklady, že je s Janoškem sotva dovlékli k díře. Tu nabral obr pokladů, natáhl se a položil je na druhém světě do trávy. Pak zase Janoška vyzdvihl na ramenách, že byli na druhém světě obrazem ruky. Janošek se poděkoval a dodal: „Dyž jsi mě pomoohl sem, tož doved mě ke králi mému.“ Poklady zakopali u studně, neb byly velmi těžké. Janošek sedl obru na záda a ten s ním uháněl přes hory, až byli u města královského, odkud k ním zažnivalo veliké veseli a spatřili zámek červeným sukнем obtáhnutý.

U města poděkoval se obru, dal mu, jak slibil, zlatý vlas i proutek. Ten šlehl proutkem o zem, ta se rozestoupla a obr zmizel. Janošek přibrál se do města a zvěděl, že budou zítra zdavky dvou starších princezen. Přibrál se do zámku královského a potkal nejmladší princeznu celou ztrápenou i podaval jí prsten. Ta poznala Janoška s velkou radostí a uvedla ho hned ke královskému otci. Tu musel všecko vyložit. Starý král žasl nad zlobou svých bezdečných zeťů nastávajících a nechal je hned vsadit do nejhlubšího žaláře. Starší princezny se velice z toho vděčili Janoškovi, že jich osvobodil od nenáviděných ženichů. Strojila se slavná svatba Janoškova s nejmladší princeznou, ale z království se poděkoval pro starší sestry. Po ukončeném svatebním veseli vybral se Janošek se svou mladou ženou do dalekých hor, vyzvednout poklady u studně.

Měli sebou vojska a služebníků mnoho. Sťastně přijeli ke studni a tu zase spatřili chaloupku. Z ní vyšla stařenka, řkouc: „Janošku jednou sem ti pomohla k štěstí. Tu ti dávám proutek, když s ním šlehněš o zem, budeš na druhém světě v mé království, kde jsem byla zakletá a tam se shledá tvá manželka s matkou svou neb i její trest je u konce. To ti věchno dávám. Za to me vykopěš zde hrob před chaloupkou a vlastním mečem mě utneš hlavu.“ Janošek, ač nerad prosbám stařenčiným vyhověl. Vojáci vykopali hrob, stařenka si poklekla u něho a Janošek sotva se ji dotekl, proměnila se v prach, který se vsypal do hrobu a bílá holubička letěla do nebe. Poklady vykopal, poslal vojskem domů. Slahl proutkem o zem a hned stáli na druhém světě před krásným zámkem z něhož vyšla jim naprotiv krásná paní. Sotva ji Janoškova manželka spatřila již si byli v náručí, neb to byla její matka. Když se Janošek natěsil se svými v novém království, chtěl se ještě rozloučit s královským tchánem než se zde trvale usadí. Slahl jednou proutkem o zem a byli na našem světě. Starý Král měl velkou radosť, když se shledal se svojí manželkou. Janošek se pak rozloučil a vrátil se do svého nového království, kde byla sama radosť a veselí.

Kníže Oldřich.

Před osmi sty léty žil v Čechách mocný kníže Oldřich, jemuž u nás patřil hrad Hostýn s okolními lesy. V mladosti své panoval nad údělným knížectvím Luckým nad Ohří v severních Čechách. Byl krásný, silný a mocný pán, ale ženy neměl. Rád se zabýval myslivostí, honbou a lovem, přitom však byl vladařem moudrým a rozšafným. Když už šťastně několik let panoval, dvorské panstvo jeho často rozmlouvalo, kterak by knížete oženili, aby zanechal dědice po sobě, neb starší jeho bratři byli bezdětní. Tu jednou nejvzácnější rytíř přistoupil s ostatními před knížete na jeho hradu Drahouši nad Ohří a promluvil: „Kníže a pane náš! Páni rytíři pokorně žádají a prosí, abys pane nás milostivý ráčil voliti manželku mladou, pěknou, urozenou a bohatou, a dědice po sobě zanechat. Nedůvěruj přiliš na mladost svou, neb také sestárneš; smrť neční rozdílu a ukrytí se před ní nemůžeš.“

Zamyslil se Oldřich nad řečí tou, řka pohnutě: „Páni a rytíři milí! Poroučeje se Pánu Bohu, chei prosbu vaši vyplnit, ale od vás žádám, abyste manželku mou, kte-

roukoliv sobě zvolím všichni milovali, otili a za svou paří měli.“ Tu všichni páni a rytíři pozdvihli ruce k nebi a přísahali, že to vérně plniti chtejí, pak se rozejeli do domovů svých.

Oldřich rozkázal na hradě Drahouši k určitému dni připraviti vše ku slávě svatební. Pak ujel do lesů na jelení honbu, aby se obveselil. Vraceje se pak skrze vesnice Opučnou, spatřil u prostřed dědiny dívku peroucí prádlo u potoka, která udiveně hleděla na průvod. Dle podání byla těla a postavy nad míru krásného, byla nad sníh bělejší, nad labutí peří měkší a nad safír pěknější. Oldřich chvíli na ni popatřil a řekl k služebníkům svým: „Vidite-li tuto krásnou pannu?“ Odpozděli služebníci: „Ctné kníže, pane náš, vidíme“. A on jim řekl: „Vérte mi jistě, že jest to div nemalý, že tato dědina dosti chatrná mohla takové krásné stvoření urodit; optejte se ji, prosím vás, jaké jest její jméno“. Někteří přiblížili se dívce a když se jí po jméně tázali, ochotně jim odpověděla oči skromně k zemi sklopic a řkouc: „Jest mé jméno Božena. Když to Oldřichovi oznámili zvolal: Jistě vám pravím, že tato Božena bude má žena.“

Již den před svatebním dnem sjelo se na hrad Drahouš hojně panstva a marně poptávalo se po nevestě. Tu vešel Oldřich mezi ně, řka: „Nevřstu jsem volil podle svého. Jest to dívka z dědiny Opučné, jménem Božena. Po andělské kráse jí poznáte, neb jsem ji viděl na návsi, vraceje

se ondy z honu. Prokažte vy nejpřednější službu a uveděte sem nevěstu zvolenou.“

Páni na sebe pohlédli překvapeně ale byli vázani přísahou. Nejpřednější tedy vybrali se s mnohými dary do dědiny Opučné berouce knížecí roucho pro nevěstu. Tam když přijeli, stal se na návsi sběh a oni ptali se osadníků, řkouc: „Nedávno, když kníže pán náš jel z lovů skrz tuto dědinu, která jest to dívka, maje na sobě čechel (košili), stála u studnice perouc, jež má jméno Božena?“

A oni řekli: „Dceera Kresinova jest, našeho souseda“. A tu páni rytíři vešli do chalupy Kresinovy, poklonili se Boženě i otcí jejimu, vůli knížecí oznámili a dary rozložili. Tu sešli se dívky z dědiny, Boženu zaraženou a třesoucí se strachem oblékli do roucha knížecího. Páni posadili ji na koně přichystaného, uvedli na hrad Drahouš a před Oldřicha předvedli. A kníže pojav ji za ruku šel s ni hned před kněze do okrášlené hradní kaple a dal se s Boženou ve stav manželský oddati.

Pak se slavilo slavné svatební veselí. Božena se tu ukázala ve své kráse duševní, že pro její nevinnost, pokoru a šlechetnost všem se zalíbila a všichni ji chválili. To se co den pak rozhlašovalo šíře a šíře, že mnozí páni a paní z daleka přicházeli Boženu spatřiti a ona ke všem tak se měla, jak by od mladosti u dvora císařského vychována byla. Ale byla ona i doma moudrá a opatrná, že pro její rady kníže Oldřich se všemi pokoj měl, neb nejen dům a dvůr

knížecí spravovala ale i v nepřítomnosti knížete opatrnosti svou mír a pokoj jednala, že všichni hlasitě vyznávali, jako by jim knězna Božena od Boha послána byla. Po krátkém čase povila knězna Božena Oldřichovi děvčátko, které pokřtili na jméno matčino. Po roce vešel jednou Oldřich do komory, kde knězna byla samotna se svým děvčátkem a řekl chtěje ji zkoušet: „Boženo! ty viš, že jsi z chudého a selského rodu pošlá stala se kněžnou, neb se's mi velmi líbila. Ale mým pánum a rytířum se nijak nelibíš a promlouvají, že dítě z chudé selské dívky pošlé, má nad nimi panovati. Proto, ač nerád, musím to dítě dát utratit, neb tak chtějí páni a rytíři mít!“

Knězna ulekla se velmi řeči té, avšak zármutku nenechala na sobě znáti, řkouc: „Pane milý! Jsem tvá i s touto milou dceruškou tvou. Učň s námi podle vůle své, neb jsem se na tom utvrdila, že cokoliv še tvé milosti libi, tomu se nechci protivit.“

Oldřich slyšev takovou odpověď, zachvěl se litostí a byl by se dal do pláče, kdyby se násilně nepřemohl. Pak vyšel ven a v noci poslal k ni svého věrného služebníka, aby vzal od kněžny děvčátko.

Ten vešel ku kněžně Boženě a řekl: „Paní milá! Neměj mi za zlé, že plním rozkaz knížete a pána svého, abych vzal a dítě utratil!“

Kněžně div srdece žalostí nepuklo, nedala to ale na sobě znáti a klidnou tváří vzala dítě do náručí, dlouho na dcerušku pohledla, polibila a poznamenavši je sv. křížem,

odevzdala služebníku řkouc: „Tu máš dítě, učiň s ním, jak tvůj pán přikázal; jenom tě prosím, abys je nepohodil ptákům a zvěři, leč by tak kníže přikázal. Ten přijal dítě, donesl Oldřichovi vyřizuje, kterak pokorně beze smutku mluvila a děvčátko mu odevzdala. Kníže slzel slyše, kterak se Božena zachovala, proto však neupustil od úmyslu, zkoušet ji dále.

I přikázal služebníku tomu, aby dítě dobře opatřil a tajně donesl na Moravu na hrad Hostýn, který byl, ač celý vnitř i zevnitř ze dřeva, mocnou oporou vlády Přemyslovci na východní Moravě. Tam ve cti knížecí chována byla malá dceruška Oldřichova. Žádný tu netušil, jak vzácného hosta na hradě chovají, jen málo osob Oldřichu k službě zavázání a ti pod ztrátou hrdla mlčenliví.

Kníže v tom čase pozoroval bedlivě kněžnu Boženu v řeči a chování, jestli se protiv němu změnila. O dítěti se nikdy nezmínila, aniž si posteskla, ač věděl, že to dítě více než sebe milovala.

Po čtyřech letech povila Božena knížeti Oldřichovi synáčka krásného, silného a zdravého. Měl z toho velkou radost i celé knížectví a dali mu jméno na křtu sv. Břetislav. Dítě růstlo rodičům k radosti a prospívalo co den. Když mu bylo dvě léta, chtěl Oldřich paní svou opět zkoušet a mluvil s ní zase o tom, že páni a rytíři se tomu rozhodně protiví, aby syn chudé selské dívky nad ními panoval a knížectví dědil, protože musí s ním učiniti, jako

s děvčátkem a jej utratit. Očekával pláč a prosbu manželky své. Než zmyllil se velmi. Knězna se v tichém bolu zamyslila nad kolébkou synáčka a pak pronesla: „Panu milý! Cokoliv se tobě líbí, to se líbí i mě. Tehdá, když jsem svůj selský kroj odložila v chalupě otce svého, odřekla jsem se na vždy vůle své. Má vůle je tvá vůle a kdybych ji napřed věděti mohla, než-li mě ji oznámíš, checi ji vždy ochotně plnit. Smrť není tak silná, aby mou lásku k tobě oslabila“.

Strnul kníže Oldřich úžasem nad tou láskou své manželky a málem by se byl prozradil. Vyšel ven a slze hojně řinuli mu po lících, než chtěl kněžnu do konce vyzkoušet a to knížecí její srdece za vzoru učiniti všem manželkám svých pánů a rytířů. —

V noci poslal svého věrného služebníka, kterému byli tajně záměry knížete sděleny, a poručil mu, aby s tím chlapečkem totéž učinil, co s dceruškou. Tedy vešel služebník ku kněžně Boženě a oznámil ji vůli pána svého, aby mu chlapečka vydala, že musí učinit vůli knížete.

Tu dlouho hleděla knězna na spícího Břetislávka, pak ho vzala do náruče, políbila ho, požehnala a dala jej služebníku prosic, aby ho nedával ptákům a zvěři snist. Ten vše oznámil Oldřichovi a pod silnou stráží unášeno dítě knížecí tmavou nocí k moravským hranicím. Průvodní list knížete otvíral jim brány hradů k odpočinku a posile útlého dítěte. Tak dospěli do Olomouce ale

nezůstali noclehem na hradě knížecím, nýbrž vedle Olomouce na tvrzi, nyní se tomu říká na „Hradisku“.

Jak se dítě poněkud zotavilo z dlouhé cesty ubíral se s ním průvod dál přes Lipník, Záhoří, na hrad hostýnský. Tam bylo už vše přichystáno pro dítě, od vzácných paní a panen moravských byl přijat v opatrívání a tak shledal se mladičký Břetislav se svou starší sestřičkou Boženkou u nás.

* * *

Stalo se, že starší bratři knížete Oldřicha zemřeli bez dětí a on se stal pánum mnohých krajů a velikých zemí. Než se odebral ze svého hradu Drahouše do Prahy k nastolení jako panující kníže, umínil si veřejně ukázati lesk ctností manželky své a zkoušku ukončiti. Sezval nejpřednější pány své, vyjevil jim vše, co se stalo, aby patřili na kněžnu, jak šlechetné srdce má.

Když se všichni sjeli, tu nechal přijíti kněžnu Boženu do síňe před svoje velmože a takto k ní promluvil:

„Boženo! Lituji, že jsem si pojal za manželku tebe z chudého rodu selského, neb to bylo příčinou ztráty obou mých dětí. Páni a rytíři si nyní přejí, abych tě propustil a sobě jinou, mladší, urozenější volil. Když se takto nelibíš panstvu mému, pošlu tě zpět otci tvému, abys tam byla, odkud jsi pošla.“

Kněžna když to uslyšela, naklonila hlavu, byla tesklivá velmi ale opanovala se, řkouc:

„Pane milý! Vím, že naše manželství velmi nerovné bylo, aniž jsem já hodna, abych tvou manželkou byla. Bůh je mi svědkem, že jsem se nikdy paní, ale tvou děvkou cítila. Za dobrdiní, kterých jsem pro tebe užívala, Pánu Bohu a tvé milosti velice děkuji.“

Ochotně vrátim se k otci svému do rodné chalupy, a tu také, dáli Bůh, umru. Té urozené panně, kterou tvá milost si vyvolila, dobrovolně ustupuji. Dejž Bůh, abyste šťastní byli. Pane milý! Zpomínám si, že jsem svůj chudobný oděv v domě otcovském svlékla, když jsem tvé drahocenné roucho oblékla a neměla jsem pro tvou milost jiného leč svou věrnost. Tu ti tvé roucho navracuji i prsten. Jiné věci drahocenné jsou v komoře, kterou jsem obývala. Jediné, pane můj, pokorně prosím, abys mí za moje panenství, které jsem k tobě přinesla, jedinou plátnou říži dal, aby to tělo, které tvé děti nosilo, nebylo před lidmi obnaženo. neboť své šaty mám u otce svého“.

To řkouc uklonila se Božena a chystala se k odchodu. Tu se již kníže Oldřich nemohl slzám ubrániti, sestoupil z trůnu, objal svoji manželku, řka:

„Věrná ženo moje! Velkou zkoušku přestála's, ne z mé vůle, ale z vůle pánu a rytířů, kteří tvé knížecí srdce zlehčovali“. Pak uvedl kněžnu Boženu na trůn a obrátil se k panstvu, řekl: „Sami jste se přesvědčili, že bych kraj světa nenašel manželku tak ctnostní a věrnou, neb urozeností srdce, předčí všecky slavné rody vaše“.

To uslyševše páni a rytíři, zvolali hlasem velkým: „Zdráva bud kněžno Boženo, paní naše milostivá, tebe chceme ctiti a chrániti do těch hrdel a statků!“

Tu se rozevřeli na pokyn Oldřicha dvéře a do síně uvedli vzácné paní moravské v průvodu svých manželů a přečetného kononstva chlapečka a děvčátka. Tu nemělo blaho kněžnino sobě rovného, když objímala své krásné děti, Boženku a Břetislávku, které kníže Oldřich k tomuto dni povolal z hradu svatohostýnského. Pak přesídlil na hrad Pražský a žil v blahu manželském s kněžnou Boženou až do smrti.

Syn jeho Břetislav stal se po něm knížetem. Vybojoval na Uhřích Moravu v dnešní rozsáhlosti a daroval lesy hostýnské biskupskému chrámu sv. Petra v Olomouci, od něhož výměnou dostal pustý kraj na stoku Dyje do Moravy a vystavěl tu Břetislavu či Břeclavu. Upomínka na tento hrad trvá v městečku stejného jména na jihu Moravy.

